

Evaluatie in de gymles.

Jimi Gantois

Dit artikel verscheen oorspronkelijk als:

Gantois J, 2000, Evaluatie in de gymles, in:

Dehaene E; Leper R; Schiepers M (eds.), 2000, *Anders evalueren in de Lichamelijke Opvoeding* (Praxis Bewegingsopvoeding nr 17), Leuven: Acco, 63- 72 p.

Evaluatie is voor mij de motor van het lesgebeuren. In feite is dit niet helemaal waar. De doelstellingen zijn het uitgangspunt: Wat ik wil bereiken met die klas, met dat onderwerp, met dit urenpakket, met die accommodatie? Hoe bereik ik mijn gestelde doel? Hoe stem ik mijn verwachtingen af op de leerplannen, op de eindtermen.

Dit zijn vragen, die elke leraar zich stelt. Dit stel vragen is het begin van evaluatie. Voor het overgrote deel van de leerlingen zijn de punten het belangrijkste. Ze beleven ook wel plezier aan het lukken van een opdracht. Ze willen echter dat dit slagen onmiddellijk in een punt gehonoreerd wordt. Ze voelen zich onrechtvaardig behandeld wanneer er aan hun score geknabbeld wordt of wanneer hun kunnen, niet of fout geregistreerd werd.

Het rapporteren (een onderdeel van de evaluatie) is op deze manier een externe motivatie om de leerlingen goed mee te laten werken. Een doorzichtige, betrouwbare, objectieve evaluatie helpt om bij de leerlingen deze externe motivatie om te draaien naar een interne motivatie waar het plezier in het bewegen, de fierheid over de verworven vaardigheid, de uitdaging in het verleggen van de eigen vaardigheidsgrenzen centraal staan.

1. Permanente evaluatie.

Met een lichte overdrijving kunnen we stellen, dat het er in het theorieonderwijs voor de leerling op aankomt om goede examens af te leggen, willen zij slagen in hun jaar. In de meeste scholen en de meeste rapporten wordt een groter gewicht toegekend aan de synthesesproeven dan aan het dagelijks werk.

Leren voor het examen en nadien alles vergeten of verleren kan niet de bedoeling van het onderwijs zijn. Actief deelnemen aan de les, het regelmatig oefenen en leren, het plannen en spreiden van de werkdruk, het toepassen en integreren van het geleerde, zijn waarden die veel meer vertellen over de slaagkansen van de leerlingen in een volgend jaar of in het verdere leven. Dit is uiteindelijk de ultieme taak van een deliberatie. Als lid van de deliberatie wordt van mij dan ook verwacht dat ik alle leerlingen in hun opvoedingsproces begeleid en eerder dit proces dan het product evalueer. De leerlingen verwachten dit: "Ik heb toch mijn best gedaan?". De ouders verwachten dit: op het oudercontact "Hoe komt U aan dit punt? Waarom wisten wij dit niet eerder?" Eén toets per rapporteringsperiode is niet gelijk aan permanente evaluatie, meer nog, het geeft geen beeld van het "dagelijks werk".

Permanente evaluatie wordt dan ook aangevoeld als eerlijker. Permanente evaluatie geeft op elk moment van de les een weergave van de inspanningen, het meewerken en het lukken van de leerlingen. Dit brengt rust bij de leerlingen. De punten zijn binnen, het kan alleen maar verbeteren.

Nu vinden mijn collega's uit de theorie dat wij praktijkleraren het gemakkelijk hebben: "Jullie hebben geen verbeterwerk!". Daar wil ik met hen nog op een andere plaats over discussiëren (ik geef ook nog enkele theorievakken). Maar ze hebben in feite gelijk. In een theorievak "zie" ik de leerlingen niet redeneren, studeren of leerstof verwerken. Ik zie ze wel nadenken maar waarover denken ze? Hoeveel leerlingen wachten het antwoord op een gestelde vraag niet af en teren zo op de "inspanningen" van enkele actieve of slimme klasgenoten?

In praktijkvakken zoals Lichamelijke Opvoeding, Informatica, Labo, Atelier.. zien we de leerlingen - zelfs gelijktijdig - bezig, oefenen, samenwerken, zelfstandig werken, vorderen, hulp vragen, helpen, mislukken, lukken.

Dit registreren in een permanente evaluatie is geen tijdverlies, het vormt eerder een tijdsbesparing. Je speelt korter op de bal. Een verkeerde werkhouding en oefenmethode wordt sneller opgemerkt en bijgestuurd. Terwijl je noteert of bijstuurt, werken de andere leerlingen gewoon verder.

Permanente evaluatie is bovendien een vorm van feedback. Wanneer de leerling in kwestie voor een bepaalde vaardigheid mislukt, wordt hem/haar onmiddellijk verteld aan welke eisen hij of zij (nog) niet voldoet en worden de middelen (afdelingen, tips) aangereikt om bij te benen.

Het komt erop aan een evaluatiesysteem te ontwikkelen, dat voor de leerlingen,

hun ouders, collega's en directie transparant en objectief is. Voor mezelf als leraar wil ik een evaluatiesysteem dat geen hap uit de lestijd pakt en eenvoudig is in het bedienen ervan. Bovendien wil ik op elk moment van de week een zicht hebben op de stand van zaken. Ik wil een - met schriftelijke bewijzen gestaafd - antwoord kunnen geven op toevallige vragen van collega's, directie, leerlingen en ouders.

2. Evaluatie in de gymles.

Vooraf dit nog: We maken een onderscheid tussen een leerles en een oefenles.

In een leerles worden nieuwe thema's meestal klassikaal aangereikt. De leraar plant de leerstofopbouw en voorziet afdelingen of "tips" voor mogelijke oorzaken van tekorten. In een oefenles laten we - althans in de derde graad - zelfstandig oefenen. Dit wordt meestal in standen, ateliers of minicircuits georganiseerd.

In de leerlessen wordt niet zozeer het kunnen van de leerlingen geëvalueerd maar eerder hun attitude (medewerking, taakspanning, bereidheid tot helpen, aandacht). Positieve gedragingen worden aangemoedigd en beloond. Bij negatieve gedragingen wordt de leerling ter orde groepen en bij halsstarrigheid of conflictsituaties gestraft. Ook dit is evalueren. Dit registreren kan resulteren in een (positieve of negatieve) nota in de agenda, commentaar in de rapportpunten of het attituderapport.

In de oefenlessen oefenen de leerlingen aan de geziene thema's op hun eigen tempo en op hun eigen niveau. Ze laten zich bijstaan door de medeleerlingen of door de leraar. Wanneer de leerling denkt aan de gestelde normen te voldoen, vraagt hij het oordeel van de leraar. Het resultaat wordt onmiddellijk genoteerd en kan niet meer in waarde zakken. De score kan alleen maar stijgen. In geval van afwezigheid of kwetsuur is het punt toch veilig binnen en deze afspraak naar de leerlingen ontmoedigt het uitstellen van het toets moment.

Niet het toevallig lukken, maar het beheersen van de gevraagde beweging wordt opgeschreven. Dit geeft in het begin van het jaar nog wat weerstand bij de leerlingen: "Toe meneer, daarstraks - toen je niet keek - kon ik het nog!". Waarop het antwoord steevast luidt: "Geluk wordt niet met een punt beloond" of "Iets kunnen hangt niet af van toevalligheden!" Het is ook zo dat door de eigenheid van het turnen de verworven vaardigheden (zoals handstand, rad..) of eigenschappen (zoals vormspanning, lokale weerstand, lenigheid, ...) opnieuw aangesproken worden bij nieuwe thema's. Op het eind van het jaar worden de verschillende gymonderdelen samengevoegd in een oefenverbinding (een synthese). Zo moet het gekende gekend blijven. Zelfs dit wordt permanent geëvalueerd. Een evaluatie, die alleen maar stoelt op lukken van een opdracht (kunnen doelen in balsporten, kunnen borstwaarts omtrekken, ...) zonder kwaliteitseisen is volgens ons een arme evaluatie, die bovendien aan zijn doel - begeleiden van een leerproces - voorbijschiet.

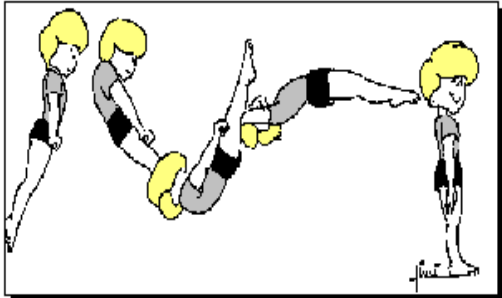
De leerlingen vragen soms om eerst nog eens te mogen oefenen, voor er geobserveerd wordt. Dit is nonsens. De leraar kan immers alleen het leerproces bijsturen als hij kijkt. Permanente evaluatie wil ook zeggen dat elke activiteit van de leerling gezien mag worden. Om Michel Bottu te parafraseren: "Alles wat waard is om gedaan te worden moet goed gedaan worden".

3. Praktische uitwerking.

Hier vatten we kort samen wat we in vorige bijdragen (zie literatuur) reeds neerschreven. De leerlingen krijgen van alle aan te leren thema's de evaluatienormen op papier (figuur 1).

Figuur 1

Onderzwaai

5 TSO 1 reg

toestel:

j & m

materiaal:

rek op borsthoogte,
matjes valmat

helpers:

geen helpers

onderzwaai tot op rekstokhoogte (norm 1)

landen in evenwicht (norm 2)

Drie: vanuit stand

Vier: vanuit stand, de dijen raken het rek tot bij het wegvlieden

Vijf: idem vanuit steun

Elke toets heeft een naam. De nomenclatuur trekt de eerste krijtlijnen:

- zo voldoet een spreidsprong niet als er een tussensteun gevraagd wordt.
- rondat is geen rad
- brug voorwaarts is niet goed wanneer er een loopoverslag gevraagd wordt.
- ophurken is niet hetzelfde als opwerpen naar handstand.

Een tekening van de turnbeweging werkt verhelderend.

Bij elk thema wordt vermeld welke de toets situatie is.

- welke (hulp-)toestellen: bijvoorbeeld springplank of minitramp, bank of balk, ...
- de hoogte van de toestellen : alle delen van de kast, balk op 1.20 m
- de opstelling van de toestellen: kast in de breedte of in de lengte
- met matjes of een landingsmat
- met of zonder hulp
- vanuit stand of met aanloop en opsprong

Er wordt minutieus beschreven welke de vereisten zijn om te slagen. Wij kozen voor een 5-puntenschaal. Doorgaans stellen we per beweging 2 eisen.

- Om 3 te halen moet er aan eis 1 en 2 voldaan worden.
- Ontbreekt er een voorwaarde, dan krijgt de leerling een 2.
- Ontbreken er twee voorwaarden, dan krijgt de leerling een 1.
- Weigert een leerling deel te nemen, of voldoet hij niet aan de voorwaarden in gemakkelijker omstandigheden, of is zijn uitvoering niet herkenbaar als het gevraagde (judorol i.p.v. rad, ...) dan wordt voorlopig een nul genoteerd.
- Bissers, of turn(st)ers, geïnteresseerde of vaardige leerlingen hebben vaak deze normen vanaf het begin onder de knie. Deze groep krijgt de voorwaarden voorgeschoteld om een 4 (onderscheiding) of een 5 (de perfectie) te behalen.

Het gaat hier om verdiepingsleerstof en uitbreidingsleerstof.

Verdiepingsleerstof: de opdracht blijft gelijk, de omstandigheden zijn moeilijker.

- Het verminderen van de hulp (bijvoorbeeld: tussensteun over het rek met één helper of zonder hulp, handstand twee tellen aanhouden en doorrollen zonder hulp).
- Het aanpassen van het materiaal (bijvoorbeeld: rek op reikhoogte voor borstwaarts omtrekken; handstand op een verhoogde bank of balk in plaats van bank; voorwaartse salto met springplank in plaats van met een minitrampoline, ... tussensteun over het paard in plaats van over een kast).

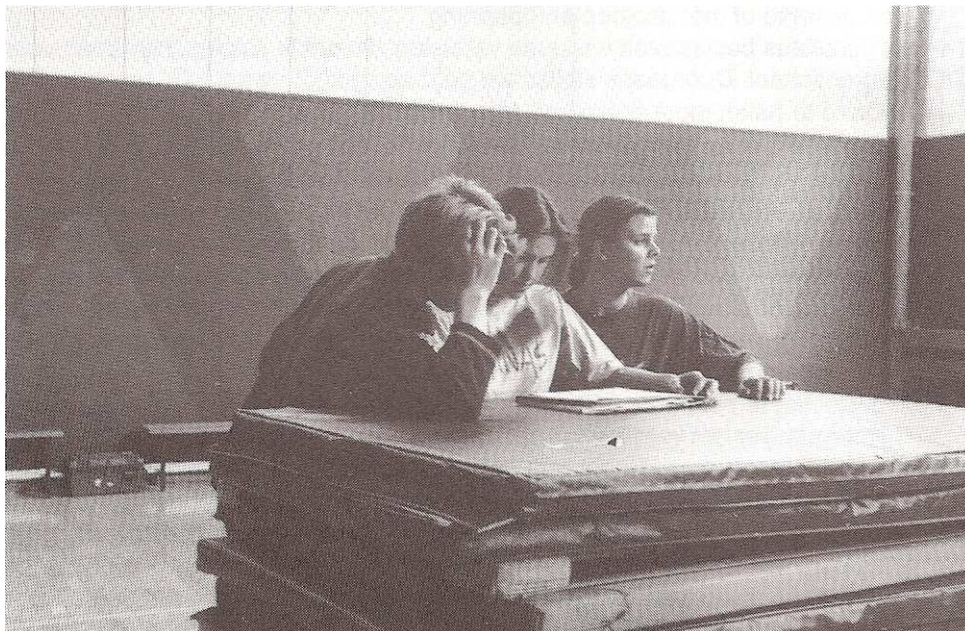
Uitbreidingsleerstof: de opdracht wijzigt lichtjes.

- De vorm veranderen (bijvoorbeeld: ophurken naar handstand wordt opspreiden naar handstand; radsprong met één handsteun; borstwaarts omtrekken met gestrekte aaneengesloten benen; voorwaartse salto gehoekt, ...).
- Het thema in een verbinding inlassen (bijvoorbeeld: twee radslagen op één lijn; rondat kaatsen in reeks; handstand wenden voorwaarts rollen).

Er mag slechts geoefend worden voor een vier of een vijf als aan de voorwaarden voor een drie voldaan is.

De normen die we formuleren zijn doorzichtige bewegingsvoorwaarden of – vormen, die een eenvoudige waardemeter voor onze verwijderde doelstellingen zijn. Zo is bij voorwaartse salto het vastgrijpen van de schenen het bewijs van de hurkhouding (LP) en is het landen op de eerste helft van de landingsmat het gevolg van een beheerste afstoot (RP).

In de les heeft de leraar zijn puntenboek altijd bij. De leerlingen hebben inzage in hun punten (foto 1). Wanneer een uitvoering genoteerd wordt, lichten we de leerling in over de score en de reden waarom. Bij slagen wordt hij aangemoedigd om de grenzen te verleggen. Bij falen worden er suggesties gedaan om hem/haar vooruit te helpen.

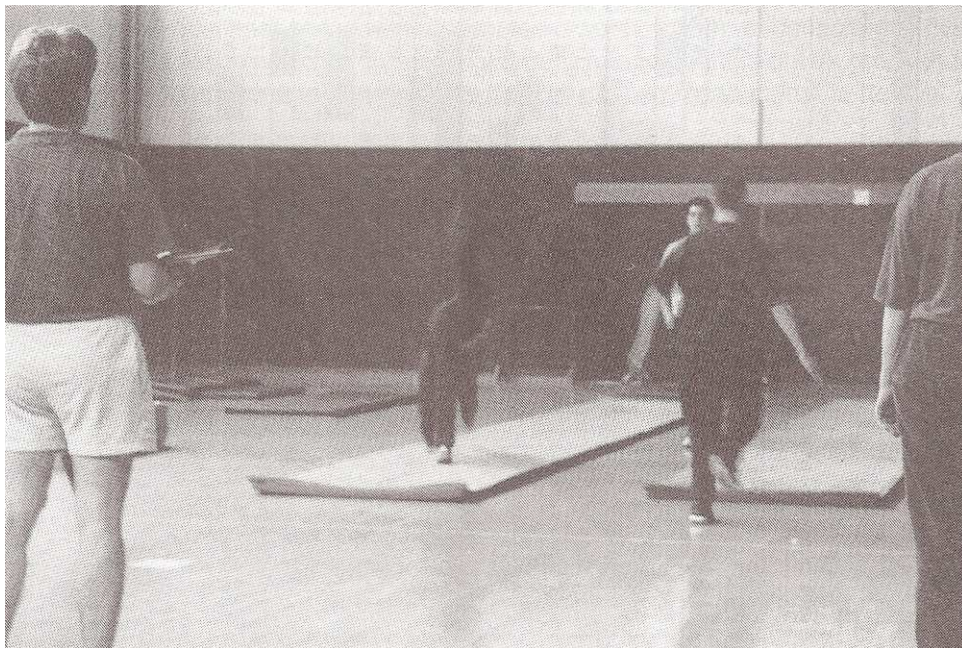
We verwerken de geschreven scores bovendien op PC in een spreadsheet (figuur 2). Zo hebben de leerlingen - dank zij de uitgewerkte formules – zicht op hun evolutie (verbeterde scores worden vetjes afgedrukt!), aantal tekorten, toekomstige en voorbije rapportscores. Zij controleren mee of er niets fout genoteerd werd. Dit verwerken op PC stelt ons ook in staat om elke leerling met Kerstmis, Pasen en in juni een gedetailleerd vak rapport te geven. Zo weten ze welke hun scores op de verschillende onderdelen zijn. Welke toetsen ze door omstandigheden gemist hebben en welke thema's er nog op het menu staan.

Figuur

2

A	E		F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	AA	AG	AH	AI	AJ	AL	AM
	Buis		tekorten	BorstwOmtrek	Kopstand	Tussensteunspri	Wsalto	Rad	HandstRol	Filktak	OefeningSliepspr	Neksteunoversl	OphurkenHstid	Zolendraai	SchouderHand	Loopoverslag	Onderwael	Radsprong	Ewstand	HandstandWvenden	Pingswaaien	MolentjeVw	ValkipOpspr	AwSalto	rap 1	rap2	rap 3	rap 4	kerst	Pasen
1	Klas	5B	5C	5D	Alles																									
2	5de Naam																													
45	5D Bert Bockx																													
46	5D Bea Bordeaux																													
47	5D Carl Carelsberg																													
48	5D Conny Corseendonck																													
49	5D Katy Coninck																													
50	5D Wim De Witte																													
51	5D Daniëlle Duvel																													
52	5D Jos Galaxi																													
53	5D Hasel Hoegaerden																													
54	5D Krista Kriek																													
55	5D Joop Jupiler																													
56	5D Marc Maes																													
57	5D Manu Mazout																													
58	5D Piet Palm																													
59	5D Pim Porto																													
60	5D Ronny Rodenbach																													
61	5D Sief Stella																													
62	5D Toon Tuborg																													
64																														
67	5D met gestraagd/gemiddeld																													
71																														

Wij stapten af van het systeem van een evaluatiemoment waarbij de leerlingen één voor één hun kunnen demonstreren voor de leraar achter zijn schrijftafel, terwijl de anderen in zit aan het wandrek het nodige publiek vormen. Wij bevinden ons constant tussen de leerlingen met oog voor het totale klasgebeuren (foto 2). Dit vermijdt niet alleen de examenstress, het geeft ons veel tijdswinst.

In onze sportschool is toestelturnen een twee-uursvak. In de vijfdes evalueren we 24 verschillende thema's en 3 oefenverbindingen !

De goed gedefinieerde normen, een transparante en permanente evaluatie zorgden ervoor, dat we slechts zelden ons punt aan de ouders moesten verantwoorden.

Het grote aantal geslaagden, het bijhouden van de vorderingen (in plaats van het optellen van de fouten), het differentiëren van de normen, leiden ertoe dat men het niveau van de gestelde eisen nog moeilijk in vraag kan stellen.

Graag vermelden we nog dat onze jongere collega's mee in dit systeem van permanente evaluatie - met schriftelijke mededeling van de normen op een vijfpuntenschaal - gestapt zijn.

Figuur 3

Gedetailleerde cijfers voor toestelturnen 5 TSO		Dilbeek, woensdag 3 mei 2000	
Beste Krista			
Hieronder vind je jouw voorlopige uitslagen voor toestelturnen. Er werden reeds 20 bewegingen getoetst! In het derde trimester leren we nog twee nieuwe turnbewegingen en toetsen we een oefenverbinding aan drie turntoestellen.			
Succes in de studies			
Jimi Gartonis			
Mat kopstandrollen: 3 handstand rollen: 2 ophunken naar handstand: 3 rad bijtrekpas rad: 3 overslag: 0 flikflak: 0 HandstandWenden: 3 Rondat: .		Krista Kriek Sprong tussensteun: 3 neksteunoverslag: 2 radsprong: 4 voorwaartse salto: 3 achterwaartse salto: 5	
Jongens- meisjes toestellen Oefeningverbinding: 2 [brug:] Schouderstand [balk:] Hand: 3 [brug:] Valkip [balk:] Opsprongen: 3		Rek borstwaarts omtrekken: 4 zolendraai: 4 Onderwaai: 5 Molertje Vw: 4 Kniehaken Opzw: .	
Ringen Ringzwaaien: 2		Oefenverbindingen MAT: . op 10 REK: . op 10 BALK/BRUG: . op 10	
Krista, je hebt op dit ogenblik van alle afgelegde toetsen nog: 6 tekort(en)			
Je behaalt met Pasen: 58 op 100			

4. Literatuur.

- Gantois J; Schroven W; Van Meldert D,
1995, *I-dee voor een gymles* (in: Delécluse (ed.) *Differentiatie in de les lichamelijke opvoeding*), Leuven : Acco, p 23 - 34.
- Gantois J; Van Meldert D,
1996, Evaluatie als motor van de les turnen, in Looockx A (ed), *Management in de les Lichamelijke Opvoeding*, Leuven: Acco
- KNGB (ed),
1991, *Werkboek proevensysteem Stimulering turnen en Acro-gym*, Beekbergen: KNGB, losbladig.
- Van Meldert D; Gantois J,
1999, Betrokkenheid van de leerlingen in de gymnastiekles, in Schiepers M; Leper R; Dehaene E (eds), *Betrokkenheid in de les LO*, Leuven Acco.